

Ovidiovské výročí a čeští filologové

Martin Bažil

„Ptejme se však, nebyl-li tento zájem, vyvolaný jubileem poety,
probuzen jen uměle — jako skleníková květina —
aby se zakrátko změnil v novou netečnost,
přerušovanou jen občas v úzkém okruhu filologickém a ve školách.“
Oldřich SVOZIL (1934, s. 182)

Dvoutisící výročí životních dat tří největších augustovských básníků – Vergilia, Horatia a Ovidia – spadají do necelých devadesáti let většiny dvacátého a začátku jednadvacátého století. První z nich, jubileum Vergiliova narození v roce 1930, se slavilo velkolepě po celé Evropě jako „Vergiliovský rok“ (nejhalasněji v mussoliniovské Itálii).¹ Oslavy – setkání, přednášky, slavnostní proslovy – proběhly i v mladé československé republice. Jako jejich završení vydala Jednota českých filologů, předchůdkyně současné Jednoty klasických filologů, útluou, nicméně reprezentativní knížku *Pio vati*, s podtitulem „Sborník prací českých filologů k uctění dvoutisícího výročí narození Vergiliova“.² Jsou v ní shromážděny jednak originální práce k Vergiliovu a jeho dílu,³ jimiž se čeští vědci připojili k vlně badatelského zájmu, která se kolem výročí zvedla, jednak texty ilustrující vztah české kultury k němu,⁴ včetně

¹ Pro dobový přehled oslav Vergiliova výročí v Československu viz Oldřich SVOZIL, *Bimille-
nium Vergiliovo a český národ, Archa – Sborník pro literaturu, umění, kulturu a život*, 22, 1934,
s. 182–190. Více k oslavám tohoto i ostatních výročí viz nedávno Martin BAŽIL, *Výročí jako
kenotaf. Dva tisíce let (možná) od Ovidiovy smrti, Dějiny a současnost*, 40/01, 2018, s. 10–12.

² *Pio vati. Sborník prací českých filologů k uctění dvoutisícího výročí narození Vergiliova*, vyd.
Otakar JIRÁNI, František NOVOTNÝ a Bohumil RYBA, Praha: Jednota českých filologů 1930.

³ Např. Karla SVOBODY o *Georgikách* coby básnickém díle, Antonína SALAČE o vyobrazení
bitvy u Actia na Aeneově štítu v 8. knize *Aeneidy*, Zdeňka VYSOKÉHO o zdrojích, z nichž
Vergilius čerpal při psaní Didonina příběhu ve 4. knize, nebo Karla ŠIMEČKA o recepci Ver-
gilia v křesťanské pozdní antice.

⁴ Např. Jaroslav LUDVÍKOVSKÝ píše o recepci vergiliovské legendy ve starší české literatuře,

několika nových překladů (IV. ekloga Tomáše Hály a IV. kniha *Aeneidy* od Otmara Vaňorného).

Výročí Horatiova narození v roce 1936 se slavilo už v proměněné atmosféře temné Evropy, ve stínu propuknuvší občanské války ve Španělsku a neblahé situace v Německu (propagandistické zneužití olympijských her, vojenský zábor Porýní atd.). Navíc se Horatius coby reflexivní a mírně ironický lyrik k účelovým instrumentalizacím hodí méně než Vergilius. Oslavy tak proběhly hlavně v akademickém světě. Jednota klasických filologů opět přispěla sborníkem (s patetickým názvem *Non omnis moriar*), tentokrát dokonce ve dvou dílech⁵ – první se soustředil na Horatiovo dílo samo,⁶ druhý na jeho recepci v české kultuře.⁷ Další trojice výročí vyvolala mnohem menší pozornost: jubileum Ovidiova narození v roce 1957 zůstalo ve stínu vzpomínání na válku, a také výročí úmrtí Vergiliova (1981) a Horatiova (1993) prošla jen s malým ohlasem.

Zbývá tady poslední z šesti jubileí, to nejzvláštější. Nevíme ani přesně, kdy Ovidius zemřel, jen odhadujeme, že to mohlo být koncem roku 17 nebo začátkem roku 18 (protože v první knize *Fasti*, kterou dopracoval v Tomidě, najdeme narážky na zasvěcení Janova chrámu v Římě v říjnu 17, ale ne už na Germanicovo tažení na východ z roku 18 ani na jeho náhlou smrt v říjnu následujícího roku). Máme ale dost důvodů domnívat se, že konec života neprožil šťastně – a jakkoli smrt mohla být vysvobozením z tristní situace vyhnance, z níž mu nepomohla změna vládce ani úpěnlivé literární prosby, přesto to nevypadá, že by bylo co slavit. Oslavy se nicméně už během roku 2017 rozběhly po celém světě, v mnohem více podobách než při všech předchozích zmíněných jubileích – jako by klasičtí filologové chtěli

Bohumil RYBA o Collinových vergiliovských přednáškách, Ferdinand STEBITZ o Vergiliově obrazu u Machara.

⁵ *Non omnis moriar*. *Sborník prací českých filologů k uctění dvoutisícího výročí narození Horatiova*, I–II, vyd. Bohumil RYBA a Antonín SALAČ, Praha: Jednota českých filologů 1936 (studie poprvé vyšly v *Listech filologických*, 62, 1935 a 63, 1936).

⁶ Např. studie Zdeňka VYSOKÉHO o epitetu u Horatia, Antonína KOLÁŘE o horatiovských lyrických metrech nebo bohemisty Arne NOVÁKA o „typu“ jeho lyriky.

⁷ Mezi nimi vyniká delší studie Bohumila RYBY Horatius v Čechách předhumanistických, poprvé publikovaná v *Listech filologických*, 63, 1936, s. 1–34, která se zabývá nečetnými ohlasy na něj v českém středověku a dospívá k názoru, že u nás ve 14. století vznikl komentář k *Listům* (dochovaný pouze v ohlasech z 15. století).

dát světu najevo, že antičtí autoři mají i dnešním čtenářům co nabídnout (k tomu se Ovidius hodí výborně, lépe než jiní básníci včetně Vergilia a Horatia), a svět naopak, že na ně nezapomíná. V akademickém světě jsou nejčastější formou oslavy konference a přednáškové cykly, kterých se za roky 2017 a 2018 konala celá řada – z těch nejvýraznějších např. na pařížské Sorbonně o jeho pojmu času,⁸ v Berlíně na Freie Universität o postavách žen v jeho díle⁹ a o jeho exilové poezii,¹⁰ v Římě o jeho recepci ve starší francouzské literatuře 12.–17. století.¹¹ Mimo akademický svět bylo neaktivnější Ovidiovo rodné město Sulmona (kdysi Sulmo), kde se konaly akce od vědeckých (konference) přes kulturně-vzdělávací (výstava, prohlídky města a archeologických lokalit) až po kulturní a sportovní.

I v českém prostředí se k oslavám připojila celá řada institucí, tentokrát např. i kulturní média: časopis *Dějiny a současnost* (v lednu 2018) a obydělník *Tvar* (v březnu 2018) věnovaly Ovidiovi hlavní témata svých čísel a Český rozhlas odvysílal v květnu 2018 na stanici Vltava pětidílný seriál z cyklu *Kontexty* k jeho životu, dílu, překladům i recepci v pozdější kultuře.¹² Filozofická fakulta Univerzity Karlovy připravila interdisciplinární výstavu „Proměny Ovidia slovem i obrazem“ (první vernisáž 30. 11. 2017

⁸ *Ovide 2017 – Célébration du bimillénaire de la mort d'Ovide: Le transitoire et l'éphémère: un hapax à l'ère augustéenne?*, Paris IV-Sorbonne, 27.–28. března 2017, org. Héléne CASANOVA-ROBIN a Gilles SAURON.

⁹ *Deconstructing Gender? Ovid und die Frauen*, duben–červenec 2017, org. Melanie MÖLLER.

¹⁰ *Excessive Writing: Ovide in Exile*, Berlín, FU, 14.–16. prosince 2017, org. Melanie MÖLLER (pravidelná konference mezinárodní badatelské skupiny „La poésie augustéenne“). – Ústav pro řeckou a latinskou filologii této univerzity byl vůbec kolem tohoto jubilea mimořádně aktivní, uspořádal také např. pódiovou diskusi o Ovidiovi a „evropské fantazii“ (3. 3. 2017), doktorandské setkání k jeho *Ibisovi* (29. 4. 2017), workshop o Ovidiovi ve vzdělávacích plánech (15.–16. 9. 2017) a autorské čtení Christopha RANSMAYRA z jeho slavného románu *Poslední svět* (14. 12. 2017).

¹¹ *Ovide en France (XIF–XVIIIe siècles)*, Roma, Università degli studi stranieri, 30. 11. až 1. 12. 2017, org. Stefania CERRITO.

¹² Připravili Alena ZEMANČÍKOVÁ, Martin BAŽIL a Matouš JALUŠKA. Tituly jednotlivých dílů: 1. *Bible umělců. Ovidiovo dílo jako inspirace výtvarného umění*, 2. *Zářivý úkaz augustovského Říma*, 3. *Jak překládat Ovidia*, 4. *Ovidius v moderní literatuře (Ransmayr, Škvorecký)*, 5. *Oblas Ovidiova díla ve středověku*.

na FF UK, druhá vernisáž 17. 5. 2018 v Galerii antického umění v Hostinném),¹³ také tradiční Den latiny byl tentokrát zaměřen přednostně na Ovidia (zejména svou hlavní přednáškou, kterou proslovila Eva Kuťáková). Kromě toho chystá na konec roku 2018 mezinárodní konferenci k recepci Ovidia v kultuře střední Evropy.¹⁴

Jednota klasických filologů byla, spolu s Ústavem řeckých a latinských studií FF UK, spoluorganizátorkou konference „Ovidiovské kontexty a inspirace“, která se konala 30. 11. – 2. 12. 2017 ve Swéerts-Šporkovském paláci na pražském Novém Městě v rámci cyklu *Roma*, tentokrát pod názvem *Roma aurea MMXVII*. V celkem osmi sekcích během ní zazněly příspěvky k Ovidiově milostné a mytologické poezii, historickému a filozofickému kontextu, recepci ve výtvarném umění, v literatuře pozdní antiky, středověku a raného novověku, v divadle i v moderních překladech.¹⁵ Výběr z příspěvků vychází v tomto čísle časopisu *Auriga*, které se tak – aniž by to původně bylo jeho ambicí – staví po bok vergiliovskému a horatiovskému sborníku ze 30. let minulého století. Protože doba se změnila, nedáváme mu vzletný latinský název ani se jeho prostřednictvím nesnažíme oslovit širší veřejnost (tento cíl si kladly spíše časopisecké a rozhlasové počiny zmíněné výše). Konference i toto monografické číslo jsou nicméně, stejně jako ony jubilejní aktivity před necelým stoletím, příležitostí k bilanci, jak v České republice vypadá aktuální bádání o antice a o jejích emblematických autorech.

Martin Bažil (Praha)

¹³ Autoři výstavy: klasická archeoložka Lenka VACINOVÁ (Ústav pro klasickou archeologii FF UK), historička umění Radka NOKKALA MILTOVÁ (Seminář dějin umění FF MU v Brně), klasický filolog Martin BAŽIL (Ústav řeckých a latinských studií FF UK).

¹⁴ *Roma aeterna MMXVIII: The Afterlife of Ovid in the Culture of Central Europe*, Praha, Vila Lanna, 9.–10. 11. 2018, organizátoři: Marie OKÁČOVÁ (MU v Brně), Martin BAŽIL a Ivan PRCHLÍK (ÚŘLS FF UK)

¹⁵ Organizátoři: Martin BAŽIL a Ivan PRCHLÍK (ÚŘLS FF UK).

ČLÁNKY / COMMENTATIONES

